

K 373.5/Б 98

120000868430

БАБА ТОНКА

70
години

Б ю л е т и н

ИЗДАВА ВТОРА ГИМНАЗИЯ • БАБА ТОНКА •
РУСЕ

K 373.5
1598

"ЧЕТИРМА СИНОВЕ ЗАГУБИХ. ДВАМАТА СА В ГРОБА,
А ДРУГИТЕ - ПОЛУЖИВИ, НО ОЩЕ ЧЕТИРМА ДА ИМАХ
ПАК ЩЯХ ДА ТИ НАКАРАМ ДА НОСЯТ БЪЛГАРСКОТО
ЗНАМЕ СЪС ЗЛАТНИЯ ЛЕВ".

Баба Тонка.

186

Регионална библиотека
"Любен Каравелов"

120000868430

447568

70 ГОДИШНИЯТ ЮБИЛЕЙ НА ГИМНАЗИЯ "БАБА ТОНКА"

"Първи септември, 1894 година.

Русенското градско нискокласно девическо училище с разрешение на МНП стана Русенска градска девическа гимназия."

Така е отбелязано в летописната книга на училището началото на Втора гимназия "Баба Тонка", която тържествено чествува сега своя 70 годишен юбилей.

70 години наред през септемврийските есенни дни, като буен поток към сградата на гимназията се отправят млади хора, дошли да повишат своето образование. През 1896 г. старата сграда, състояща се от 11 класни стаи се оказва тясна, поради което се издига пристройка от още три класни стаи. През отчетната 1900-1901 година са записани 554 ученици, разделени в 14 паралелки. Започва се работа в неудобни, тесни и нехигиенични стаи.

Гимназията, в зората на своето създаване започва дейност, присъща на епохата, а именно: издигане на българското национално самочувствие чрез изучаване на славното революционно минало, честване празниците на народните будители, на славянските просветители Кирил и Методи и на бележити български писатели. Към 1921/22 година в гимназията нахлува свежата струя на възрожденските идеи, които придобиват нов смисъл - протест срещу буржоазно капиталистическия строй и зов за борба срещу него. В резултат на това, по инициативата на тогавашния директор на училището - Асан Йорданов, учителският съвет решил да се преименува гимназията от "Княгиня Евдокия" на името на русенската революционерка "Баба Тонка". Със заповед № 2487 от 10.VII.1922 г. МНП одобрява решението на педагогическия съвет да се преименува гимназията в Русенска народна девическа гимназия "Баба Тонка".

В общата система на учебно възпитателната работа на преподавателите, имащи за цел подготовката на служители на буржоазно капиталистическия строй, си проследяват път новите комунистически идеи. Развива се прогресивна дейност в младежкото революционно движение в гимназията под различни форми: разпространяване на

позиви, снабдяване с марксистко-ленинска литература, демонстрации във връзка с годишни чествувания, заемане ръководствата на ученически дружества, като се дава прогресивна наска на работата в тях, участие в марксистко-ленински кръжоци и т.н.

Какво героично минало и колко славни традиции има гимназията! В нея са получавали образование и възпитание много дъщери на трудовия народ, редица от които в последствие израстват и се оформират, като страстни борци за делото на комунизма. След 9.IX. 1944 година гимназия "Баба Тонка" отваря широки вратите за синовете и дъщерите на народа. Сега тя е трудово-политехническа гимназия, с обзаведени работилници по шлосерство и дървосебробстване. Има добре подредени кабинети по физика, химия, биология, електротехника, автомобил и трактор, машинознание, модерен физкултурен салон и просторна аула за провеждане на събрания, чествувания, кинспрежекции и др. Тук се обучават и възпитават утрешните строители на социализма и комунизма. Въоръжават се с трайни знания с умение и технически сръчности на основата на свързването, обучението, с обществено-производителния труд. Подобрено се свързването на теоретичните знания с живота и социалистическото строителство. Диефилмите и кинофилмът намериха широко място в учебно-възпитателната работа.

Кандидатстуденските изпити на нашите ученици във всички висши и полувисши учебни заведения през последните години показаха добрата им подготовка за живота. В обучението по математика имаме много сериозни постижения. Гимназията е скръжен първенец по математика и е на една от първите места в републиката през учебната 1962/63 година. Решително се повиши ролята и отговорността на ДКМС в организирането и провеждането на извънкласната и извънучилищна работа, трудовите бригади, организиране на манифестации, чествувания, провеждане на политиформации, определяне награди на ученици, стипендии и други.

Полжителните резултати от възпитателната работа показват, че ДКМС може да възпитава инициативни и съзнателни граждани. Все по-ярко се очерта мястото и утвърди ролята на ДКМС в гимназията.

Добрата материална база и трудовият интусаизъм, от който е обхванат учителският и ученическият колектив, са гаранция, че II-ра трудова политехническа гимназия "Баба Тонка" ще доведе до -

Втора трудова политехническа гимназия "Баба Тонка" ще доведе до край изпълнението на задачата по наредната пресвета, поставена от VIII конгрес на БКП - да възпитае и изградим високосъзнателни с искрена и дълбока обич към труда граждани, добре подготвени за живота, достойни страсителни на комунизма в нашата прекрасна Родина.

Стоян Радев - директор на
II-ра трудова политехническа
гимназия "Баба Тонка",

АЗ НЕ ЖАЛЯ, ЧЕ СЪМ АЗ САМИЧКА,
ЧЕ СА МОЙТЕ СИНОВЕ ИЗБИТИ,
АЛА ДНЕСКА ЗА ЕДНО ТЪГУВАМ:
ЧЕ СЪМ САМО ПЕТ СИНА РОДИЛА!

РАЗМИСЛИ ПРЕД ПОРТРЕТА НА МАЙКАТА

На Баба Тонка.

Прости ми, че не съм ти посветила досега нито едно речче. Има нещо нередно в това, не има и нещо съвсем естествено. И наистина колко пъти съм казвала на майка си че я обичам? Май че нито веднаж... Така е с теб. Нито веднаж не съм ти казвала, не съм написала - почитам те, уважавам те, възхищавам се от теб. Това като че ли се разбира от самосебя си. Аз даже не съм се замислила върху това. Зная само, че обичам да се спирам пред твоя бюст в къта. Колко малко неща има там, а какво обаяние... Осмекласниците, които за нищо на света не можеш да накараш да вървят без да тичат, и те там забавят ход. Кой ли ги спира? Това не е баткото с червената лента "дежурен", не е някой учител. Това си ти. Това са твоите майчини очи, които дори и от камък са топли, сабята и старосвременния револвер, крастесани над забрадената ти глава...

Немога да си спомня кога за пръв път чух за теб. Навярно в първия учебен ден. Твоите очи ме следяха, когато едва държах молива, ти ме слушаше, когато за пръв път сричах "мама" и бързах да науча всички букви, за да пречеа името ти. Пораснах аз.... скоро ще си стига от тук, а ти ще останеш непроменена, вечна като делото си, да посрещаш малките ученици и ги изпращаш големи, зрели в живота. Навярно така си стояла и там, на брега на Дунава да посрещаш комитите, да се грижиш за тях и да ги изпращаш като синове... И сигурно и те са те обичали като нас - твоите малки синове и дъщери в училището. Аз видях как се обегуваха с теб миналата година зрелостниците. Те дойдоха - голяма и шумна група - и изведнаж млъкнаха. Стана тихо, тихо... какве чуха те? Може би ти даде своята сетна майчина благословия на чедата, които стиваха в живота... Като на своите синове... Навярно си им казала: "Бъдете честни и смели. Не ме забравяйте..." И те никогата няма да те забравят.

Майко на борците! Майко на училището! Поклон пред твоето велико дело, поклон пред паметта ти!

Сийка Николова - XI^а клас
1961 година

Мъжеството има много имена -
все герои смели, подвизи чутелни
и един копнеж през всички времена -
на земята родна за живест свободен.

Свобода - гореща, пламенна мечта,
вечна наша цел - велика и сияйна.
Няма никъде и нищо на света
тъй прекрасно, величаво и смайно.

Татяна Минчева - IX "а" клас

- " -

Аз стоя пред твоя образ горда!
Името ти признавам с чест.
Твоят име, Българко юначна,
славата запазило до днес!

Подвигът и мъката народна,
устремът и светлата борба,
зверствата безмерни на падача -
всичко твоят сърце събра.

Скъпа майко, смела героиньо,
буен, буен пламък в теб горя,
сия пламък, неугасващ, вечен -
в битките наречен - свобода!

Ний ще помним твоя героизъм!
Ний ще пазим светлите дела!
Ще прелеем сили, оптимизъм
на борците смели от кръвта!

Стела Павлова
учителка.

НА МАЙКАТА - БАБА ТОНКА

Гедините не начертаха бръчките
и не написаха песмата
на твоето сърце.

Гедините - това е времето.

На дните смутни в суматохата
и глъчката,

все неуморни бяха твоите ръце.

На грижите перето те направи стара,
но до сърцето ти умсрата не стигна,
на младите показа слънцето и вярата
и утрето на свободата свидна.

Подаде на децата знамето

и с искрица от себе си запали
в гърдите им любов, а пътят беше труден,
както всички ние,

но те се бореха и пак се бореха.

Майко, очите ти са толкова добри,
издялана от камък се усмихваш
и сякаш казваш: "Не! Не спирай!

Продължи! Върви напред!

Бъди човек! "

Понякога ми става тъжно някой като каже:

"На Баба Тонка ученици ли са те?

От кой клас и кой?" Нима това е важно?

Израснахме пред твоите очи,
наблюдава ги твоите ръце!

Защо посека по пътеката надолу,

дали са слаби, че не издържаха

или пък нямат воля заради теб да продължат?

Но те са хора, имат си другари

ще им протегнем топла длан,

ще ги накараме да върват,

ще им дадем от своя плам.

За тебе поем, майко

и пишем наумелс стихове.

За красстата на живота ти
понесъл дъх от миналия век.
Живееш ти сега в счтите на големите,
които стреляха на седемнадесет години,
защото подвигът е траен псвече от времето,
защото за борците няма минало.
Всичко идва, за да си стиде
и ако остави в снега партия
хората следата му ще видят,
няма хората да го стминат.
Ти живееш в нашите зеници,
ти ни учиш да се борим
и да побеждаваме по пътя,
да летим с устрема на птица.
Благодарим ти, майко скъпа!

Анета Караколева
Х "Д" клас.

НА БАБА ТОНКА

Ти стопляше сърцата на борците
с нежна ласка и любов.
Ти пазеше ги от слугите
на храма тъмен на аллах.
Ти вдъхновяваше ги с думи
в стремежа им за нов живот.
Пак ти подканяше ги с нежност
на бой с неосносния живот.
Ти бе събрала в сърце си
любов, омраза, мъст и скръб,
ти бе разбрала сума си,
че правдата си търси път.
Пак ти подкрепляше снези
подхлъзнали се по наклон,
спазваше ги от бедите,
звевше ги към нов живот.
За всички беше майка скъпа,
за всички бе закрила ти -

и търсеха те да намерят
частица радост, обич, дом...
а ти не жалеше ни сили
ни грижи, хляб и сладък сън,
помагаше им в неволя -
и стопляше ги с любов.
Благодаряха ти безмерно
с добро те помнеха навек
и спомняха си те с нежност
за теб - прекрасният човек.

Иванка Караминчева

X "д" клас

НА БАБА ТОНКА

Стояла къщичката на брега
посрещала незнайни гости.
Въвеждала ги старата жена
и съвзала вратата да залости.
Заставала тогава тя сама
и впивала очи във тъмнината,
потрепвала от всеки шум в нощта
пред нея се опълчвала реката.
Във стаята не склопили очи
оръжие приготвяли мъжете
и огън пламвал в техните гърди
не стмалявали сега ръцете.
Събирали се всички в час избран
и тихичко поскръцвала вратата,
целували те старческата длан,
благодарели с поглед на жената.
Отгледала петима синове
и всичките отдава в борбата,
тогаз обрекла своето сърце,
живота свой на свободата.

Иванка Караминчева

Стих

Когато вечер Дунавът шуми
отново тя застава на брега
и пази както в миналите дни
тѣй скѣпата и свята Свобода!

Лиляна Нанева, X^{"б"} клас

НА БАБА ТОНКА

Ти ни гледаш с обич от портрета
с пълни с грижа и любов очи,
слушаш песента от нас подета
галиш с поглед нашите коси.

Ние знаем твоето детство, младост
и очите с бляскави искри.

Те не търсеха за тебе радост,
а за всички българи добри.

Ти децата свои не пожали,
хвърли ги в народната борба.

Буен огън и в тях запали
път посочи им за свобода.

Делото ти трудно бе подето
от милиони пламенни борци.

Пазеха те твойто име светло,
пламъкът на твоите мечти.

Днес те тачим както майка родна
името ти казваме с любов,
ти си символ на страна свободна,
ти си символ на живота нов.

Блага Павлова
IX "а" клас

БАБА ТОНКА

Умна, пъргава и смела
Баба Тонка за борбата
храбри момци е привела
в бой да търсят свободата.

Ни бесилки ни затвори -
сплашват смелите герои.

На апостолите родни -
Тонка своя дом отвори.

Тук - ще вдъхне силна вяра,
да събуди тя раята;

там - куршуми ще пренася
за борбата скъпа, свята.

Срещнала се с Караджата;
с Ангел Кънчев, с Бенковски,
пред счите на пашата
приютила е Раковски.

Пролет китна щом настане -
птички литват в синините.

Дунав, Русе, Буен става,
шумно плискат се вълните.

И долита глас тогава -
сякаш нейде в дълбините.
Бойко, силно, в прослава -
му прегласят и вълните...

"Нам дариха свободата,
в бой задружен руски братя.
Вий пазете свободата
и Родината ни свята!"

Дияна Татеосян

X "д" клас

II-ра гимназия

ПРЕДАТЕЛСТВО

Лятото мина неусетно. Дните започнаха да се скъсяват, последните коли жито бързаха към хамбарите. Отдала силите си, попуканата жаждна за вода земя чакаше благодатния есенен дъжд. Поетът опустяваше. Годишната се случи богата и обилно пролятата пот на русчулия се възнагради. Кафенетата и скелята бързо се оживяваха. По цял ден припряните търговци товареха и изпращаха жито към другите крайдунавски страни, като зорко наблюдаваха да не се разпилее нито зрънце от скъпоценния товар. Чершията от сутрин до вечер се пълноше с народ. Майстори, калфи и чираци рабстеха, бързаха да изпълнят многобройните поръчки. Празните кафенета, чийто единствени посетители до сега бяха изленялите от лятната жараня заптии и ефендета, все повече се пълнеха с русчулия. Тук ставаха най-много сделки и неуморните търговци по цял ден плюнчеха моливите и с присъщото им усърдие убеждаваха, пазаряха се и гледаха да отбият от цената поне няколко гроша. В задимената малка стаичка на долният кат на училището настоятелството заседаваше вече от два часа. Новата учебна година скоро щеше да почне, а нямаше учител по турски. Старият даскал Тодор се помина от охтика и мястото му стоеше празно. Пък и никой не беше подал молба за него.

- То се е видяло, че пак ще се ходи при пашата - изтежко предума Хаджи Иванчо Пенчович, като се понадигна малко, за да оправя възглавницата си на миндера и пак намести доста пълното си тикло.

- А бе, то да щем, какво от това, ама нали и есенеска хс-дихме пак за онази бъркотия с владиката, а той накара онова крас-таво заптие да ни изрита като цигани из вратата. Ако не беше Синесий да му налива от време навреме кафето, то кое рушветчец, кое блага дума все щеше да се разберем с този ангарянски пес, ама на! - разпалено заръкомаха Рачо Казанджийата и силно удари крака си по коляното. Той беше един от най-русчулия русчулия. Казанджийницата му се намиреше сред чершията и по цял ден чуковете в нея не млък-наха. Рачо не държеше нито чираци, нито калфи. Единствените му помощници бяха дъамата му едри като скали синове. Разговорлив и обичлив, той се ползуваше със симпатиите на града и затова, макар

и не твърде заможен винаги вземаше участие в общинските работи. Неговото мнение и влияние се ценеха и от най-големите градски тузове. А хорската мъгла разправяше дори, че в къщата му са дохождали и комитетски хора.

Казанджията заратваше за неприязнените отношения, които се бяха създали между гърцкия владика Синесий и русчукии. Родолюбивите българи пълнеха с недоверие църквата и по време на богослужението никой не слушаше монотонното съзнание на владиката. Богомолците се презяваха, без да крият усмивките си. Дори бабичките, най-ревностните пазители на черковния ред, сега или дремеха на местата си или постоянно бръщолевеха клюките на града. Единствено само някой от първенците в троновите дамаха израз на лицето си, като че ли изпитваше истинско блаженство, не че размиряха елинско, а за да подчертаят, че и те като учени хора ценят гърцкия. Преди два дни на най-тържественото място, когато Синесий обръщаше поглед към разянтост и с театрален жест протегаше ръце към Иисус, за да каже: "Благославяй грешния души. Амин." - единствените души, които знаше на български, черковната врата се разтвори с трясък и между богомолците, като фурия се понесе една черна котка, свързваща за снашката и тенския. Владиката остана като втрещен. Отначало изстена обща паника, а после черковната сграда се залюля от гръмналия смех и веселите подвиквания, които спогодиха бедното животище. Намусени, първенците напуснаха троновите и пробивайки си път в тълпата, излязоха навън. Синесий побледнял, със зле прикритан злоба гледаше общото оживление.

Два вечерта разговарията извика при Ариф Паша почти всички ръководители на община. Този инцидент още повече увеличи пропастта между русчукии и владиката.

Заседанието вървеше мълчимо. Тихо Обретеное мълчаливо обмисляше създамата се обстановка. Живите му черни очи прсбятваха по лицата на замислилите се настоятели. Той виждаше как думите на Рачо Казанджията отекнаха в стайката, никой не ги поде, макар че всички ги чуваха като свои. И стените имат уши. Човек все пак трябва да бъде човек, който дава такава воля на мислите си. В Русчук шпионите не бяха рядко явление и хората губеха доверие един на друг. Дори казваха: "В Русчук не може да се доверят на никого". Тихо добре знаеше това. Той неволно си при-

помняше изкривеното от злоба лице на Синесий, безизразните му очи, които еднакво пронизваха и хората, и пространството около тях. Не, и думане може да става за помирение с гръцкия фанаристин, но трябваше търпение и такт. Срещу ръжена не можеше да се стива с голи ръце. Налагаше се да чакат и да дават поне вид на разкаяна и поскорена рая, за да не предизвикат гнева на Ариф паша, защото учител по турски все още нямаше. Като се поизкашля малко. Тихо започна:

Има смисъл да умуваме. Ще отидем при пашата и ще му се примолим да пише до Пловдив за нов даскал по турски.

- Аз на това куче и подметката от цървула си не давам да оближе - тросна се Рачо Казанджията. А ти ако искаш, върви да му правиш теманета.

Всички се постреснаха. Тихо Обретенков леко повиши глас.

Ние няма да му правим теманета, а ще постъпим разумно. Ако сега не покажем, поне за лице, че сме верни царски хора, то рискувано е много. Вие всичките помните миналата година как за малко незатвориха училището и ако сега не се помирим с Ариф паша, и да го помолим за нов даскал, нищо чудно да ударят катанеца на школото. Думите на Тихо сочеха единствения изход. На другия ден училищното настоятелство измоли благослението на пашата - Русчук щеше да има нов даскал по турски.

Паднаха първите есенни дъждове. По разкаляните лозя хората бързаха да приберат кехлибареното лято с жълтеникав сладък сок грозде. Цяла седмица валя непрекъснато. Градските сскаци и пътищата станаха мъчно проходими от кал. В Рачовата казанджийница чуксвите току що бяха заглъхнали. Бащата и синовете започнаха да снемат престилките си, когато на портата се почука доста силно. Тримата се спогледаха очудено. За мощирия беше твърде късно, пък и времето беше таква кишява. Рачо махна бързо престилката си, стрий потното си замърсено лице с ръкав и стиде да створи. Беше Шерден Ага.

- Чурбаджилар, гост ти вода по тъмно. Ха, даскале, влез, че съвсем се измскрих. Е, чорбаджи, как стана вашата, ама нейсе. Те ти нския даскал за школото. Пашата каза у тебе да дойде да ж Пък сега, Ефенди ша почерпиш с едно кафе.

В силно затоплената работилница, в която се чувствуваше дъха на метала, заедно с Шарден ага влезе млад мъж на около 35 години, висок, сух, поприведен. Лицето му беше бледо, с дълбоко хлътнали малки воднисто сини очи. След като поздрави стопанина и синовете му, младият човек се представи. Казва се Гьока, бил е учител в Пловдив. Той изговаряше думите бавно с подчертан сръбски акцент. Пък и името му показваше, че е сърбин. Даскалът свали мократа си омбрела и дългнестото му тяло още по-добре се очерта. Рачо и синовете му побързаха да угодят на Шарден ага, за да се утърват от него. След като почерпиха ефендите и го отпратиха, Рачо покани гостите в неговия двукатна къща, в която се намираше зад работилницата.

На другия ден русчуклии споделиха новината за пристигналия учител. Тихо Обретенов и другите настоятели отидоха да поздравят даскала и да му представят училището. Леко приведен, Гьока внимателно слушаше всички и само от време навреме се обаждаше с леко запъване. От острите му малки очи нищо не се изплъзваше: нито зле скриваната ненавист на русчуклии към управниците, нито епитетите, с които хазиянът му красеше Ариф паша, нито въздържа-ността на Тихо Обретенов, нито хапливите думи за владиката Синесий. Кой знае защо на Тихо му се стори, че Гьока крие своя поглед, винаги избягва да погледне събеседника си в лицето. Този човек не е като наш българин, дето на челото му пише това, което е на сърцето му." - помисли си Тихо, но не сподели мислите си.

Учебната година започна. Старата развобитена училищна сграда край брега на Дунава отново се оживи. Русчуклии всеки ден виждаха новия даскал точно в едно и също време да отива в училището. с неизменното бастунче и стара протъркана чанта под мишница. Отначало децата следяха с любопитство всяко движение, сръбските думи в говора на Гьока будеха често смях, но сърбинът се правеше че не ги чува. Само синкавите му очи от време навреме се впираха в някой немирно хлапе. Той не наказваше като другите, не викаше. Това поведение на Гьока учуди русчуклии, но постепенно престанах да му обръщат внимание и записани в ежедневните си грижи скоро забравиха за него. Още с идването си даскал Гьока счете за неосходимо да посети по-видните първенци еснафи, да отдаде почит и

владиката, Той усърдно търсеше обществото на бърливия си стопанин и на другите занаятчии. С подчертано внимание слушаше Тихо Обретенков и се мъчеше да намери общ език с него. Често вечер, когато шумът от работилниците и потокът от хора на чаршийската улица секваше и механиците се пълнеха с народ, Гьока отиваше при Хаджи Иванчо Пенчович или пак се спираше пред портата на Тихо Обретенков, така, да поприказват. На едно от заседанията на училищното настоятелство, на което сърбинът изяви желание да присъствува, когато дълго предъвкваният въпрос за празнуването на 24.V. отново предизвика поприжките на Рачо Казанджията, който и без това наляво и надясно псуваше султана, стана нещо неочаквано.

Тихо Хаджи Пенчович и Спирдончето си шепнеха, че сега не му е време да си издигат главата, защото турците пак са се разбеснели и заловили някаква чета в Балкана, даскал Гьока, като се поизкашля, стана.

- Господа, тук става дума за нашето общо славянско дело, ние ще трябва общо да го назовем. В Пловдиве я познавал другие българи, които не само приказваха, но и вършеха друга работа, они вече готови да воюва за наша правда. Я не разумеете защо вие още стоите. Треба да се съберем в одну силу.

Гьока говореше бавно и отчетливо, очите му опипваха лицата на настоятелите, които бяха занемели. Най-дълго се застояха на Тиховото лице. Той чувствуваше силата на Абаджията, неговото влияние сред русчуклии.

- Казаха ли ви го, казаха ли ви го - възторжено викаше Рачо Казанджията и по лицето му се разля гореща вълна. Пламнал, настръхнал, крещеше: "Не щем вече този крастав султан, да си ходи Анадолука! Баби сме, спим, водят ни за носа като сополанковци. Браво бе, даскане, човек си бил!

Гьока трябваше още дълго да слуша възторга на хазяина си. Другите настоятели учудени, с попридигнат дух започнаха трескаво да говорят, че ето вече и в Пловдив, и на други места пламнало. Дори Хаджи Пенчович раздвижи цялото си тяло и забрави за поражението, което преди малко беше предмет на шушуканията му със Спирдончето. Тихо Обретенков продължаваше да мълчи, но поведението му не забелязва никой друг, освен Гьока. Загледан, даскалът отиде при него.

- Защо Ви мълчите? Не сте ли словенин, не Ви ли вълнува?

Тихо последна отблъсканика си и студено, отчетливо каза:

- Но о би не му е дошло времето, даскале.

Някакво необяснимо чувство на безпакостност в присъствието на този човек отблъскваше Тихо Обретенов. Воднистите счи на Гьоска го смущаваха с дълбоката си скрита, недостижима мисъл и Абаджията чувствуваше, че мислите и чувствата на сърбина са скрити зад непроницаемата синова на очите му. Гьоска почувствува хладността на отговора без да каже нито дума се стдръпна. Другите оживено продължаваха да спорят. След заседанието дългнестата фигура на даскала се мярна да заведе към къщата на Синесий.

В следващите дни даскал Гьоска все по усърдно надничаше в рабстилиците и шушукаше с еснафите. Някакво общосоживление, извън ежедневието, обхвана чаршията. Твореха за бунт. Русчуклии искаха да празнуват деня на славянските просветители.

Черквата пусна. Тълба от бабички и деца изпълни черковния двор. Синесий се чувствуваше изморен. Българите не излизаша такава безреспетно племе, каквото си го представяше преди да получи заповедта от Цариград да дойде в Русчук като владика. Той виждаше не само омраза, но и насмешка. Често под презорците пееха надгробни тропари или го имитираха. Синесий мина през черковния двор и се отправи към митрополията, която се намираше край Дунава, недалеч от къщата на Тихо Обретенов. Той заизкачва умерено стъпалата, като с мъка движеше телото си тяло. Мито Швабата - слуга в митрополията го чакаше горе, за да му каже, че даскалът пак е дошел и вече от половин час го чака. Синесий се оживи. Той бързо отвори вратата на стаята си. Близко до бюрото, в дълбок стол седеше даскал Гьоска. През различни цветените стъкла дневната светлина процеждаше, на пода жълти, сини, червени петна. Беше хладно и миришеше на покрити с плесен книжа.

- Добре дошел, Тихо Обретенов. Каквото толкова скоро да дойдеш. Изглежда, че работите вървят по-бързо, отколкото предполагам. Аариф паша е приготвил вече прангите за сюржута.

- Ваша Светлост може да бъде спокоен. Това, което искахте от мен, сторих го. Довечера в Рачовата казанджийница ще се соберат за да полсжат началото на революционната организация. Дори Тихо Обретенов ще бъде там. Ако намерите за добре може още сега да

сбадите на Шарден ага.

В полутъмната стаичка Христос гледаше от ъгъла с невъзмутимо вдигната десница едно от най-черните деяния в историята на човешкото предателство.

Длъгностата фигура на Гьска хвърлеше някаква причудлива сянка на чудовищно същество. Воднистите уму счи безстрастно гледаха Синесий.

Мито току що беше сбърсал пода и се спря до вратата на владиката. "Чудна работа, мислеше си той. - Даскалът все при Синесий ходи, а пък и окло еснафите се вре, все търси бай Тихо." До слуха му достигнаха турски думи. Това изостри любопитството му и той долови ухото до вратата. Сърцето му затуптя. Очите му се премрежиха с мъгла, черни и червени кръгове затанцуваха стпреди му.

- Може да пратите за Шарден ага да събщи на Аариф паша, че тази вечер...

По-нататък Мито не чу нищо. Като пиян той заслиза по стълбите и после сам не усети как стигна до къщата на баба Тонка. Гърлото му пресъхнало, не издаваше никакви звуци. Като насън створи портата и дори не забеляза учудената Петрана, която тупаше черги на двора. Тихо го нямаше в къщи. Само баба Тонка шеташе край огнището. Като чу вратнята, тя извика с пълния си гърден глас.

- Кой е там? Петрано, ма, що стсиш - подаде се тя на вратата - не видиш ли, че Мито иде, а пък ти не го посрещаш дори.

Чергите криеха лицето на Мито и тя още не можеше да го види. Той често ходеше у тях да вика Тихо по църковни работи и затова идването му бе изненада.

- Мито го няма в къщи - предвари вечния въпрос баба Тонка.

- Що има?

Унесеността на Мито изведнаж секна. Той запрегльща бързо и на пресекулки каза:

- Даскалът... Гьска... горе при... владиката... Ей сега дойде... Довечера ще ги хванат...

Баба Тонка стоеше учудена с ръце на кръста и с недоумение гледаше Мито. Отначало тя нищо не можеше да разбере от думите на слугата, но после съзнанието и се проясни. Тя знаеше, че тази

сечер ще се съберат у Рачови. Мисълта и трескаво работеше. Тя си счупи за работата на мъжа си, неговата враждебност към сръбина. Майката разбра голямата опасност, която беше надвиснала над къщата и Ангел го имаше. Ами ако и Тихо го хванат? Сигурно ще правят и обиски... Тя не се страхуваше от тях, защото не воднаж бе залягвала с ракията си заптиите. Но сега? Тихо беше на село и сигурно направо, без да се отбива в къщи, щеше да стиде в казанджийницата на Рачо. Трябваше да се действа. Свечеряваше се и сигурно вече се събират. Тя се посчура из двора, извика Цвятко и го изпрати да вика майка сра си направо в къщи да си дойде. Баба Тонка бързо наметна черния си шал и се стиправи към Рачови. По пътя си ерещна доста заптии, а Шарден ага, който стоеше пред кафенето дори я подкачи.

- На какво ти мирише, а?

Привела глава тя бързаше. Баба Тонка видя как в Рачовата казанджийница вече влизаха Спиридончето и Хаджи Пенчович. Сърцето и зъби силно, до болка. Две заптиета лониво се подпиреха на насрещния стобор. Почти тичешком, предпазливо, тя створи портата за двора и като се огледа, влезе през задната врата на работилницата. Заморена, баба Тонка стпусна краищата на чумбера си и на умудените погледи, отговори това, което беше чула.

- Бързо се махайте оттука, ще ви изловят като пилци. Митко Швабчето чул Синесий и даскала да говорят, че ще ви правят. Сургюн Рачо, ще стоиш, бързо изпрати херата си през задния двор. Срешиха и Шарден ага. Той сигурно скоро ще довърси своите заптии.

Встрепените еснафи се засуетиха. Рачо, почервенял и настрънал крещеше:

- Да ми падне, ще го убия, ще му изгоря парцалите!

Но да му гори парцалите не стана нужда - Гьоска се беше изнесъл още преди два дни незаболяван. В стаята му намериха само една сръбска книга. Последната нощ беше спал на голямо легло. На другия ден от даскал Гьоска нямаше следи. Той не можеше да разбере, че го видели в Конрадишкото. Рачо беше принуден да се скрие известно време, защото Шарден ага се канеше, че ще го изпрати в Диркир.

ЕДИН НЕЗНАЕН БОРЕЦ ЗА СВОЕОТДАДА

Хаджи Величко Пенчович крачеше развеселен по главната улица на Гюргево и бързаше да влезе в един голям магазин, за да направи покупка - подарък на сина си за рождения му ден. Загледан пред себе си, съзря своя съгражданин Ангел Белелията от Русе, който ръкомахаше и разправяше възбудено нещо интересно на двамата си спътници. Любопитен да узнае какво си говорят, Хаджи Величко се приближи незабелязано, заслуша се внимателно и ги проследи. Той се спираше за известно време по ъглите на улицата. Пенчович можа да дочуе, че разговорът им се отнасяше за някакви пушки и барут. Майсторски вървеше подир тях босе да ги усетят. Разговарящите най-после излязоха на един от коридорите на Гюргево. Белелията посочи с пръст навързаните каици на кел и каза на другарите си:

- Навсякъде най-внимателно насипете дървените въглища и добре заровете пушките, за да не стърчат някъде.

Като чу това, Хаджи Величко, който се криеше зад един храс-талак, извървча и подскочи от изненада. "Това е заговор против падишаха - помисли си той - а турците дремат, ли, дремат, и неусещат какво им се готви. Още утре трябва да се съобщи на конака в Русе." Скорее той видя, че Ангел Белелията се отдели от другарите си и забърза към параклазото "Сейре", което след двадесет минути отплува към Русенския бряг.

В ниската кръчма на крайдунавската махала на Русчук отдалеч се чуваше голяма глъч. Тук тази вечер цареше голямо оживление. През гъстия тютюнев дим, който се столеше обилно над ниския таван се виждаше и група зантието. Настанили се като гърподари, те пушеха и пиеха непрестанно. Порядъчно пийнали вече се смееха гръмко и езиките им плещеха безразборно мутни и смесени с ругатни и закони, отправени към гиурато. На една маса, близо до тезгяха Али Ефенди - началникът на турската митническа стража разговаряше нервно със стопанина на механата - Ангел Белелията. Те бяха стари познати, защото Али Ефенди беше постоянен посетител и изпиваше на ден по половинюка. Белелията тази вечер беше особено внимателен към тия гости. Поднесяше ракия на всички без поръчка, като се стремеше по такъв начин да ги опиеш колкото се може повече,

защото през тази нощ предстоеше приетицето и разтоварването на каиците, натоварени с дъски и дървени въглища. Там, на дъното на големият каик се намираше дълбоко заровен ченен товар - оръжие и чувалче с барут, тъй много необходими за българските комити. Али Ефенди, вече доста пийнал, отпусна езика си и доверително заразпраща на Белелията, че му е дотегнал този напрегнат живот - да търси и следи денонощно някакви си комити с главатар Джин гиби - баш комита, който бил неуловим и заплашвал царщината с убийства и грабежи, и не давал покой на царските служители. Ангел се наведе и премълви закачително:

- Дано Господ помогне да заловят по-скоро тези хаирсъзи, та народът, а най-вече ти да си разбереш от рахътлъка, Ефенди.

- Ех, дано аллах помогне по-скоро на това с въздишка отговори агата и очите му, възбудено от изпитата ракия искреха диво и отмъстително. Али Ефенди удари с юмрук по масата, изправи се с олюляване, доизпи шишето с ракията и закряска проповеднически към групата заптиета да тръгват подире му. Последните неохотно наставаха и с поузни се заизкачваха по каменните стъпала на механата. Белелията усърдно ги изпращаше с дълбоки теманета, като им пожелаваше "приятна служба" и напоро да заповядат, но същевременно с прикрита усмивка и разтуптяно сърце бързаше да ги изпрати и да затвори тежката врата на кръчмата, за да се прибере в къщи в очакване на новини. Легна си, притвори очи за сън, но сън не го ловеше. Той знаеше много добре, че Левски /под името Джин гиби - както го наричаха турците/ тия дни се укриваше в къщата на Обретенови, където очакваше писма и оръжия от Влашко, за да ги разпрати из страната по нарочни куриери.

Ж

Разсъмваше се вече, когато внезапно се захлопа силно на къщните порти. Белелията беше отдавна събуден и неспокойно пушеше с чибук си. Той чу силните удари по портата, заслуша се отново и чу гласове на турски, които викаха.

- Хайде, бре, чорбаджи, отвори скоро, какво се маеш! Разтреперан Белелията се реши да отвори. В двора бързо нахълтаха десетина въоръжени заптиета. Между тях беше и Али ага, който без да каже ни дума на Белелията, заповяда на заптиетата да го вържат здраво.

Ангел се опита да се защити, но Али Ага го удари по лицето и злобно извика:

- Всички като тебе трябва да бъдат избесени!

- Чакай бе, чорбадум, да кажа нещо! - помоли се Белелията. Но в отговор на това последва втори по-силен удар по лицето и от устата му шурна кръв. Чу се пронизващия писък на жена му. Напъна бяха изскочили и двете му малки момченца боси и сълзливи, които се държаха здраво за полата на майка си и плачеха.

- Хайде тръгвай! - кресна злобно Али ефенди. Заптийетата наново заблъскаха и изтласкаха Белелията на улицата. Той се препъна и изсхка, паднал по колене, но стана бърже, задържан от много чифтове ръце. Пред улицата в тоя ранен час беше глухо, чуваше се само лаят на кучетата и дърпотата от батушите на заптийетата. Мозъкът на Белелията работеше трескаво: - "Кой го беше предал така бърже? Дали не са заловени и други от комитета?". Когато минаваха край дунавската улица и завиха близо до къщата на Обретенови, Ангел съзря в сянката на един от прозорците баба Тонка, която му даваше някакъв знак с ръка. Баба Тонка се отдръпна бърже и завика:

- Никосла, Никосла бре! Ела да видиш кого откарват към конака! Никосла - синът на баба Тонка, изтича до прозореца и видя всичко. Сетне побърза да обади за случилото се на някои членове от комитета, които бяха при Левски в скривалището, изкопано под къщата на Обретенови.

✱

Ангел Белелията и другите, четирима помагачи, които пренасяха сръжие с каиците, бяха набързо осъдени на вечно заточение в Диярбекир. Разчу се из града, че в определения ден ще тръгне конвой с нови заточеници. Разрешено беше на близките на осъдените да им занесат храна и дрехи. На уреченият час конашките порти се разтвориха и заизлизаха осъдените с бледи и подпухнали лица, бавно движещи се, навързани един до друг. Голяма тъпна близки и познати на заточениците и много зяпачи - българи и турци се струпаха насколо. Чу се подръкването на арестанските вериги и проплакванията на близките. Между пъстрата тъпна се намираше и баба Тонка. Тя се запънеше и приближи до заточениците, казвайки едва чуто:

- Дръжте се бре, момчета, не падайте от духом!

В отговор на това се появи измъчена усмивка по лицето на Белелията, който пристъпваше изправен, махна и с ръка за поздрав, защото на нея висеше единия край на синджира.

Тук присъствуваше и Шекир бей, яхнал черния си кон. Той познаваше добре баба Тонка, мина близо до нея и и каза подигравателно на турски:

- А, баба Тонка, виждаш ли ги тези хаирсъзи, те при твоите синове отиват.

След това Шекир бей изруга нещо друго и премина на другия край на улицата.

Камарят със заточениците се отдалечаваше постепенно, докато най-после се превърна в една сива точка, движеща се нагоре по Митриза с направление към Левента.

✕

Ангел Белелията е успял да избяга от заточение още същата година от един ^{ва} малкоазиатски крайбрежен град. Забръща се в България, доживя ^{ва} нейното освобождение и умира през 1916 година в Русе.

Разказ от Емилиян Дим.Иванов
X"ж" клас -II-ра гимназия

